

Blazsek József

2014. 06. 12.

Köztudomású, hogy amikor az ötvenes években megjelenik a rock and roll, akkor vele együtt egy olyasfajta új zenei eszmény is megszületik, amely a korábbi korok zenei tradícióinak a meghaladására, megtagadására irányul, és az egyszerűség esztétikáját hirdeti. Ehhez képest alig tizenöt esztendővel később, a hatvanas évek végén számos zenekar szembemegy a rockzene eredeti célkitűzéseivel, és megjelennek azok az új zenei irányzatok, amelyek immár, nem hogy megtagadják a zenei hagyományt, hanem a jazz-zel vagy a klasszikus zenével fuzionálva megpróbálnak visszatérni ahhoz. Visszatekintve miben látod e fordulat jelentőségét? Idehaza érzékeltétek-e ezeket a változásokat a hatvanas-hetvenes fordulóján?

Teljes mértékben a bőrünkön éreztük a változásokat. Gyerekkoromban édesapám éjszakákon át klasszikus zenét, operákat hallgatott (sőt a kedvenceit bakelit-lemezekre rögzítette saját lemezbarázda-vágó készülékkel), miközben én egy ajtóval arrébb aludtam. Az ugye köztudott, hogy az ember álmában is kommunikál a környezetével, tehát én valószínűleg együtt álmodtam ezekkel a muzsikákkal, és ilyen módon talán már ekkor kötődtem a hangok szabályos rendszeréhez. Szerettem a zenét. Nem feltétlenül a komolyzenét, de egy ilyen gyerekkor után nyilván másképp kezdtem el a hangokat értékelni. Aztán jött egy nagyon érdekes fordulat: megtaláltam a nővérem furulyáját, aki abban az időben már nem is a mi városunkban tanult – szolnokiak vagyunk, de ő Budapesten tanult a képzőművészeti középiskolában. Tehát megtaláltam a furulyáját, és fújtam, fújtam, ahogy a sípból kifért, örületbe kergetve ezzel a felnőtteket. Kérték a nővéremet, amikor hazajött, hogy tüntesse el a hangszert. Ő viszont valami ösztönös ráérzéssel azt mondta: „ha már fújod, akkor miért nem a skálát fújod!” Majd megmutatta az alaphangokat. A kisujjam még nem érte el az utolsó lyukat, de a D hangtól elkezdtem a skálát gyakorolni. Ez '57-58 környékén lehetett, hiszen még nem jártam iskolába. A skála után egy hétre jött a *Tavaszi szél vizet áraszt*, majd más egyszerű dalocskák, amelyek végül is kötődtek a népzenehez. Kicsit később pedig már a határokat átívelő rádióadásokat hallgattuk, ami nem volt egyszerű, mert a keleti politika „zúgással” próbálta elnyomni a „veszélyes nézeteket sugárzó nyugati adókat”, tehát a Szabad Európa Rádió és a Luxembourg adásait. Itt hallottuk először a Beatles, a Rolling Stones, a

Shadows, az Animals zenekarok egy-egy számát. Elvértve egy-egy kintről hozott kislemez felbukkanása koronázta az élvezeteinket.

Meg kell jegyezni, hogy abban az időben szinte minden zene igényes volt. A korai rockzene már Elvistól kezdve nagy tudású zenészek produktuma. A „felhígulás” csak valamikor a nyolcvanas években következett be, amikor már nagyobb mennyiségű hangszer, hozzáférhető áron került a hangszerboltokba. A hatvanas években viszont szinte csak azoknak volt hangszeres játéktudása, akik tényleg el akartak érni a zenével valamit. A hangrögzítési eszközök minőségét illetően is hatalmas volt a különbség a hatvanas és nyolcvanas évek között. Emlékszem, hogy még az akkoriban igen korszerűnek számító Calypso magnetofonunkkal és egy kristályos mikrofonnal is, csak nagyon-nagyon gyatrán tudtuk rögzíteni az élő zenénket. A máig meglévő egyetlen korabeli zenekari felvételünket egy barátom bécsi útjáról hozott Sharp márkájú – tulajdonképpen vacak – kazettás magnójával vettük fel úgy 1969-70 körül.

A Beatlestől és kortársaitól természetesen nem lehet a minőséget elvitatni. Ezzel együtt tény, hogy a hatvanas évek zenekarai többségükben még közérthetőségre és egyszerűsége: minél nagyobb tömegek megszólítására törekedtek. Az évtized végén megjelenő újhullám viszont sokkal bonyolultabb zenei struktúrákban kezdett el gondolkozni, már nem a táncolhatóságot tekintette az elsődleges célnak, és sokkal elvontabb, mélyebb lelki-társadalmi problémákat boncolgató szövegekkel kezdett el dolgozni.

Én úgy látom, hogy alapvetően két oka van az átalakulásnak, vagy mondhatjuk: fejlődésnek. Az egyik a társadalmi háttér: a Kelet-Nyugat ellentét hangsúlyozása soha nem volt szimpatikus a fiataloknak. Nem fújtak egymásra akkor sem, és most sem fújnak – szerintem. Teljesen távol állt az ellenségeskedés az akkori énünktől – igen szimpatikusak voltak számunkra a béke és szabadság-orientált nyugati hippy törekvések. A gyerekeknek abszolút érthetetlen volt, hogy miért van ez az egész Kelet-Nyugat probléma. Az értelmetlen, túlszabályozott társadalom, illetve a társadalom bonyolult kérdései már nem egyszerű, hanem bonyolult válaszokat, illetve megoldásokat követeltek. Bartóknál is érezzük: a háborús időszakban, amikor iszonyatos problémák voltak a világban, már nem lehetett banális dallamokat, és könnyed tánczenéket előállítani, mert az emberből nem ez jött elő. Az emberben igenis tükröződik, ami körülötte van – legalábbis a gondolkodó emberben.

Kvázi gyerekként mi is elkezdünk a Beatlest és a Shadowst másolni, és néha saját számokat is csináltunk, de egy-két éven belül azt éreztem, hogy valahogy kevés nekem ez a közeg, hogy kilógok belőle: egyszerre nagyon egyszerűnek és sablonosnak éreztem ezt a zenei világot. A zenei uniformizmus sok emberben jelen van: a legkönnyebb út, hogy sablonokban fejezzük ki magunkat. De a társadalmi problémák észlelésével szükségszerűvé vált, hogy az ember elkezdjen azon gondolkodni, hogy mi is van körülötte! Ahogy mondtam, én a népi, illetve klasszikus zene, majd a rock világában nőttem fel, de egyre inkább éreztem, hogy ezek a korai rock dallamok és ritmusok számomra nem jönnek belülről, és egy kicsit mást szeretnék csinálni. Közben az élet is bonyolultabb lett, és vele a gondolataim is bonyolultabbak lettek. Ekkor kezdtem szövegeket is írni. Bonyolultabb szövegeket, amelyek komplexitása a zenei megfogalmazásban is szükségszerűen visszaköszönt. Így jött létre például a *Hívd ki ellened a sorsot* című számunk szövege, ami arról szólt, hogy egy nagyon tehetséges néptáncos középiskolai diáktársamat az igazgató nem engedte el egy külföldi turnéra. Ő a Honvéd Együttesben táncolt, annak ellenére, hogy Szolnokon járt iskolába. Feljárt Budapestre hetente többször, óriási energiákat mozgósítva. Szóval kérte, hogy elmelessen a külföldi turnéra, de az iskolaigazgató nem engedte el. Ennek ellenére ő elment, és két hét múlva jött vissza. Hatalmas balhét csináltak emiatt az iskolánkban, mindenféle fegyelmikkel! Akkor fogalmazódott meg bennem, hogy „Hívd ki ellened a sorsot, csinálj a hülyékből bolondot”. Az ember elkezdett a saját korával és környezetével foglalkozni, és ösztönösen ráérezünk a progresszív stílusra, függetlenül attól, hogy ismertük volna a nagy progresszív elődeinket. Már belül érett a változtatások igénye – bizonyos bonyolultabb újabb zenei irányok, ritmusok, új hangszerek (hegedű, fuvola) és az új mondanivaló is –, mire elkezdünk volna igazán követni a külföldi példaképeket.

Valóban előbb születtek meg az új igények, minthogy a külföldi zenekarokat hallottátok volna?

Nálunk egyértelműen igen. Én például Szolnokon lakva a Syriust¹ úgy hallottam életemben először, mikor az egyik iskolatársam felhívott, hogy délután lesz a Syrius Márványterem-beli fellépésének az ismétlése. Rohantam a rádióhoz, az elejéről már le is maradtam, de gyorsan felvettem a magnóra, és aztán döbbsen ütem: Istenem, ez az én világom. Ez a csúcs!

¹ Az egyik legjelentősebb, külföldön is sikeres magyar progresszív rock együttes.

Fejezzük is be, mi kis amatőrök, mert hát ez szédületes, amit a Syrius csinál, ezt a szintet nem lehet elérni. De az ember azért ember, hogy küzdjön, és bízva bizzon, így csináltuk tovább a mi kis dolgainkat. Véletlenül vagy sem, de a sors végül is úgy intézte, hogy később összekerültünk a Syrius-al a Derkovits Klubban² – egy évig azonos volt a próbahelyiségünk, és jó barátság alakult így ki közöttünk. Fontos „tanműhely” volt a Derkovits számunkra. A saját próbáink után ott maradtunk, és végig hallgathattuk, mi több, láthattuk a professzori szinten muzsikáló zenész-nagyságok csapatmunkáját. Még most is borsószik a hátam, és összeszorul a gyomrom, ha emlékeim nyomán felidézem ezeket a pillanatokat. A Derkovits vezetésében is volt igény a progresszív rockra, jazz-rockra. Nem véletlen, hogy például a Jam nevű együttes – a később világhírnevet szerzett Leslie Mándoki dobossal –, valamint a Theatrum zenekar is ott próbált.

Persze a kezdeti útkeresésünk után jöttek ráerősítések külföldről is: az ELP, a Chicago,³ és persze a Jethro Tull.⁴ Utóbbinál nagyon erőteljesen megvolt a kelta-népzenei háttér, az egész hangzásukat és arculatukat is átszötte. Nekünk azért is szimpatikus volt zenéjük, hiszen én is furulyáztam, majd fuvoláztam,⁵ de a hangzásviláguk is közel állt hozzám. A zenei igényesség kialakulásában amúgy Kodálynak is nagy szerepe van. A mi gyermekkorunkban még nem másodlagos tanóra volt az ének-zene. Valamilyen módon mindenki közel került ekkoriban a zene bizonyos formáinak, a zenei alapoknak az egyszerű megértéséhez. Mikor például évtizedek múlva eljöttek ide olyan zenészek, zenekarok, akik csak az álmban jelenhettek meg anno, azt tapasztalták, hogy a mi közönségünket nem lehet „olcsó fogásokkal” megetetni. Még mindig emlékszem egy Pastorius-koncertre⁶ a Körcsarnokban. Az első blokkban Pastorius össze-vissza virgázott. A közönség ezt igen lanyha „tetszéssel” fogadta, így aztán elkezdtek rendesen zenélni. Pastoriusnak óriási tudása van, csak addig nem vette komolyan a bulit. Aztán valószínűleg rájött, hogy itt így nem terem babér – elkezdett a tőle elvárható módon játszani, amit aztán vastappsal jutalmaztunk. A magyar közönség érzi a zenét. És mint említettem, az alapjait az akkori oktatásban kapta. S hogy ennek milyen társadalmi hatása van – érdekes lenne erről mélyebb tudományos munkát készíteni. Valamilyen módon a zene fegyelmet igényel. Fegyelmet, tudást, amit koncentrált gyakorlásokkal lehet kifejleszteni. Ha szétszórt, felszínes egy zenész, akkor nincs meg

² A klub Budapesten, a IV. kerület Csokonai utca 38-ban volt.

³ 1967-ben alapított amerikai rock együttes, amely egyik elsőként alkalmazott rézfúvóskart a rockzenében.

⁴ 1968-tól létező brit együttes, a progresszív rock műfajának egyik úttörő együttese.

⁵ A Jethro Tull együttes elsősorban a zenekarvezető Ian Anderson fuvolajátéka miatt vált ismertté.

⁶ Jaco Pastorius (1951-1987), neves amerikai basszusgitáros.

rendesen a ritmus, a harmónia, és akkor elmegy a dolog rossz irányba – nem szól jól. Amikor komolyan akarsz valamit csinálni, ahhoz koncentrálnak kell lenned. A zene emiatt, akárcsak a sport, fejleszti a társadalmat.

Ugorjunk kicsit vissza az időben, és térjünk rá az első zenekarodra, a Focusra. A zenekar rövid bemutatásán keresztül a szolnoki zenei életre lennék kíváncsi, és arra, hogy szerinted vajon mi jelenthette az elemi különbséget az akkori vidéki és fővárosi beatzenei élet között. A beattörténeti munkák többsége ugyanis a budapesti eseményekből bontja ki a műfaj magyarországi történetét, és az interjúk segítségével megszerezhető információk is javarészt az itteni zenekarok munkásságát tárják fel. Márpedig a hatvanas években vidéken is igen komoly háttérrel volt a rock és beatzenei stílusnak.

Ez egy nagyon jó kérdés, és kihívás megválaszolni. Szolnok – ahol születtem és gyermek-ifjú korom töltöttem – egy érdekes kisváros volt annak idején. Az akkori Tabán-városrészt nagyon egyszerű vályogházak, és a vízparti területeken, nádfedeles házakban élő cigánylakosság jellemezte. Olyan cigányok laktak itt, akik zömében zenével foglalkoztak, és akik nemcsak szűkebb pátriájukban, hanem jó néhányan az országon kívül is zenei karriert futottak be. Ezeknek a családoknak a leszármazottai mind kaptak odahaza hangszeres képzést, valamint tanították a város zene iránt érdeklődő fiataljait is. Azt lehet mondani, hogy a hatvanas évekre majdnem minden osztályban volt három-négy olyan gyerek, aki tanult valamilyen hangszeren, és jól zongorázott, jól hegedült, gitározott. A mi iskolánk, a Sípos téri iskola a Tabán határán volt, úgy is hívták, hogy „tabáni műegyetem”. Az ottani gyerekek közül is nagyon sokan foglalkoztak zenével. Voltak különféle iskolai rendezvények, például farsangok, ahol ezek a gyerekek elhozták otthonról a bőgőt, a gitárt, és spontán elkezdődött az együttzenélés. Pl. A *felkelő nap házat*⁷, és az akkor divatos nagy világslágereket játszották. Természetesen kamu szövegekkel, csak a számok dallama, struktúrája, ritmusa volt a lényeg.

Ezeket a nagyobb világsláger számokat már lehetett ismerni azért a rádióból. Volt a rádióban ebéd környékén a Jó ebédhez szól a nóta (nép- és cigányzene), a Petőfin pedig egy tarka tánczenei összeállítás, a Tánczenei koktél, illetve voltak délutáni könnyűzenei összeállítások: Ötórai tea, Rock panoptikum. Éjjel pedig néha jazz-t is hallhattunk. Komjáthy⁸

⁷ *House of The Rising Sun*, egy tradicionális amerikai népdal, amelyet a The Animals tett 1964-es feldolgozásával ismertté.

⁸ Komjáthy György (1933), zenei szerkesztő, a Csak fiataloknak című műsor vezetője.

azért bemutatott már egy-két kuriózumot is. Nem sokat, mert általában az egy órás műsorból egy-két olyan számot tudtam felvenni, ami engem érdekelt. De így válogattuk össze a dolgokat, elég nagy időráfordítással – és természetesen kellett hozzá egy magnó. Az egyik iskolai farsang után jutottam el én is oda, hogy születésnapomra gitárt kértem édesapámtól, és elkezdtem gitározni. Ekkor találkoztam egy barátommal, aki azt mondta, hogy alapított egy zenekart, én meg mondtam neki, hogy zenekari tag akarok lenni. Megalapítottuk így ketten a zenekarunkat – én „akkordoztam” (ritmus gitároztam), barátom, Pázsit Zsigmond pedig szólógitározott. Főleg gitáros számokat játszottunk össze. Elkezdtünk aztán saját számokat is írni, a kezdeti rock-sémákra építve. (pl.: *Kis, piros csizma, Kismacskám a tetőn sétált*). Akkortájt a számok 80-90 százaléka sémákra épült. Ebből a duóból alakult meg iskolánkban a Focus zenekar: egy dobossal (Bán Attila) és egy basszusgitárossal (Borsodi János) kiegészülve. Ilyen formációból akkoriban a negyvenezer lakosú városunkban volt hat-hét.

A mi házunk udvari mosókonyhájában volt az első próbatermünk. A dobosunk édesapja a Szolnoki Vegyi Művekben volt első ember – így később annak kultúrházában, a mozi-teremben próbálhattunk. Jártunk fellépni Szolnokon kívül különféle környező falvakba, városokba, a fővárost kivéve. Jártunk különféle táncmulatságokra, kultúrházakba, jártunk akkori KISZ-táborokba. Ezek nagy élmények voltak számunkra, és inspiráltak az egyre tökéletesebb hangzás kidolgozására. Persze néhány wattal a hátunk mögött, az akkor hozzáférhető Regent és MV3-as erősítővel, néhány saját építésű, barkács hangládával, a BEAG mikrofonokkal és csehszlovák Jolana gitárokkal. Elég nehéz, mondhatnám lehetetlen feladat volt. Kikerültünk Romániába is: átmentünk Erdélybe, és néhányszor ott is játszottunk. Persze a mi közönségünk összehasonlíthatatlan a fővárosi több száz vagy ezer fiatalt is magába foglaló egyetemi vagy kerületi–iparvállalati kultúrházak közönségével. Így mindenképp volt egy mennyiségi-minőségi különbség. Bár jóllehet a zenei felkészültségben nem voltak ekkora különbségek. A bevételek sajnos lényegesen megszábták a zenekarok felszerelését és így hangzását is. Ebben a fővárosiak jelentős előnyben voltak. Na persze néha a jómódú szülői háttér is közre játszott. De nem is akartunk mi konkurálni a nagymenőkkel – szerettünk zenélni, ez volt a lényeg! Aztán szép lassan mégis jött a gombóc: hogy nekem valami más kell.

Szolnokon sok zenekar volt akkoriban?

Rengeteg. Az említett hat-hét bandából hamarosan harminc, majd ennél is több lett. Egy a szolnoki könnyűzenei formációkkal, zenekarokkal, együttesekkel tudományosan foglalkozó barátom (László Béla – a Szigligeti színház fővilágosítója, korábban basszusgitáros a Kavicsok együttesben) jelenleg több mint hetven zenekarról tud.

Ezek között volt a Pop zenekar is, amelynek ekkor még teljesen más volt a felállása.

Igen. Szerintem a szolnoki tánczenének és könnyűzenének a központi formációja akkor a Bergendy Pisti⁹ köré formálódó iskolai zenekar (mert ők is szolnokiak), majd az Integrál zenekar volt. Az Integrál zenekar frissen végzett tanárokból verbuválódott társaság volt, akik picit bluesos, kicsit rockos, kicsit jazzes tánczenét játszottak. Amit annak idején, nyáron kerthelyiségekben lehetett hallani. A korai tánczene a mostani nagyzenekari jazzhez állt közel. Tehát a big band vonallal volt kapcsolata. Hangszerek elhagyásával ebből lett gitár, dob, basszusgitár, szaxofon és orgona-zongora formáció. Nagyon jó zenét, és tényleg igényes zenét játszottak. Néhány saját szerzeményük is volt, ezek között volt egy nagyon jó is: a *Ne bánd, sose bánd*, amelyet más együttesek is feldolgoztak. Szóval az Integrál volt a központi zenekar, és nagyon sok kis zenekar volt körülötte. Így jött létre '67 körül négy 14-16 éves srácból a Teenager együttes (Cziffra István szólógitár-ének, Sidó Zoltán basszusgitár-ének, Koncsek Ferenc akkordgitár-ének és Kölüs Márton-dob). Néhány hónapos működés ők lettek a Pop együttes. Igen igényes kemény-rockot játszottak.

Klubok is ilyen nagy számban működtek? Országosan ismert ugyanis legfeljebb a Ritmus klub volt, ahova a vezető budapesti zenekarok is eljutottak.

Nem – sajnos nem! Az Integrálnak volt egy nyári kerthelyisége, a Sport presszó, télen inkább kultúrházakban játszottak. A Tisza szállónak is volt egy zenekara, ahol lehetett igényes zenét hallgatni és táncolni némi fogyasztás mellett. Volt a Szolnoki Járműjavítóban, az étterem környékén is egy zenekar; az Integrál is ott indult. De klubélet nem nagyon volt. Ezt a hiányosságot próbálta pótolni a Ritmus klub, amelyet egy magyartanár, Borhy Tibor, álmodott és szervezett meg. Borhy aztán a megyei oktatási osztálynak lett a munkatársa. Ő nagy ambícióval elhatározta, hogy Szolnokon beindít egy olyan kulturális helyet (Árkád

⁹ Bergendy István (1939), Liszt-díjas szaxofonos, zeneszerző.

Klub), ahová a szolnoki zenekarok mellett a népszerű magyar zenekarokat is elhívja. Nemcsak zene volt itt, hanem például Latinovits¹⁰ és Törőcsik Mari¹¹ is számtalanszor fellépett, és előadóestet tartott. Mivel a klubnak csak kicsi helyisége volt, később egy nagyobb étterembe költözött. Borhy Tibi találta ki, hogy megcsinálja a „magyar Beatlest”. Két zenekart hozott össze tehetséges gyerekekből: pl. a Teenager-ből lett egy az egyben a Pop beat, illetve másik négy tehetséges srácból a Kavicsok zenekar. A Pop együttes John Mayallt,¹² Jimi Hendrixet,¹³ és hasonló keményebb zenéket játszó együttes volt. Az én első zenekarom, a Focus annak idején sokkal egyszerűbb és lágyabb muzsikákat játszott: Beatlest, Rolling Stonest, Shadowst.

De kétéves fennállás után azt mondtam, hogy lezárom a Focust. Szép volt, jó volt, de nincs perspektívája ennek a történetnek, szeretnék mást csinálni. Más hangszerekkel, más ritmusokkal, más gondolatokkal. Mondtam a barátomnak – Pázsit Zsigának –, akivel a zenekart alapítottuk, hogy hagyja ő is ott ezt az irányt, és jöjjön az új zenekarba basszusgitarozni. Aztán kerestük és megtaláltuk azt a másik két embert, akik kulcsfontosságúak voltak ebben az irányváltásban. Az új zenekarunk szólógitárosát a hajdani gitártanárom, Rozsinszky Laci ajánlotta. Ő tanított vagy száz embert gitarozni Szolnokon, és így nagy biztonsággal választotta ki nekünk Unyatinszki Jánost. Jött még egy fűles, hogy a Varga Katában¹⁴ van még egy másik srác is, aki fenomenális. Hegedül, gitarozik, szédületes hangszertudása van, és nagyon jó fej is.¹⁵ Komolyzenét ugyanúgy játszik a koncert-teremben, mint pol-beatet, tánczenét a téren. Ő volt Angyal Jóska. Megkerestem őket, és azt mondták, hogy persze, van kedvük velünk játszani. Így lett hegedű, szólógitár, furulya, majd fuvola, valamint basszusgitar. Beiratkoztam egy zeneiskolába is rögtön. Dobosunk ekkor még nem volt. Nagyon nehéz volt rálépni erre a ki nem járt útra. A dobosok például nemigen érezték, hogy lehet a beaten kívül más ritmusokat is jól dobolni. Dobosból (jó dobosból) volt a legszűkebb kínálat Szolnokon.

Tűzpatáknak neveztük el magunkat: ez találó névnek látszott, mert benne van a láng, a forróság, a szív, valamint az új irányok keresése, mint zuhogó patak törtétese a völgy felé. Ugyanekkor következett be a krach a Pop együttes életében: széttrebent a zenekaruk, a tagok

¹⁰ Latinovits Zoltán (1931-1976), Kossuth-díjas színész.

¹¹ Törőcsik Mária (1935), Kossuth-díjas színész.

¹² John Mayall (1933), brit blues énekes, dalszerző.

¹³ Jimi Hendrix (1942-1970), az egyik legjelentősebb amerikai gitáros.

¹⁴Ti. a szolnoki Varga Katalin Gimnáziumban.

¹⁵ Blazsek itt Angyal Józsefről, a zenekar hegedűséről, fuvolistájáról beszél.

továbbtanulása miatt. Pedig már lekötött fellépéseik voltak. Borhy Tibi – aki zseniális szervező ember volt – kiötlötte, hogy segítsük ki őket, úgy, hogy a hegedűs barátom és én váljunk a Pop együttes tagjává, ugorjunk be, és próbáljuk a Pop-programot megcsinálni.

A Pop együttes menő zenekar volt, az ország különböző klubjaiban játszottak, mi pedig egy kultúrház pincéjében gyakorló, dobos nélküli kezdemény voltunk – egy rügy, de semmi több. Kihívás és elismerés is volt egy ilyen felkérés. Elmentünk a koncertekre, játszottunk, átvettünk egy csomót ebből a repertoárból. Persze egy kétórás anyagból egy hét alatt nem lehet olyan produkciót csinálni, ami igényes, színpadképes. De megcsináltuk. Voltak sikereink is. De nem éreztem jól magam. Egy hónapos kemény munka, és néhány sikeres fellépés után azt mondtam a hegedűs barátomnak: „Józsikám, én ezt a Popot nem szeretném csinálni. Megyek vissza a srácokhoz, mert az a zene áll hozzám közel, az a mi zenénk. Nem azért hagytam abba a Focust, hogy kb. ugyanott folytassam, olyat szeretnék csinálni, ami mi vagyunk.” Miután visszamentem a faképnél hagyott barátaimhoz, újraindultak a Tűzpatak próbái. Pár nap múlva megjelent Angyal Jóska is, visszajött hozzánk. Megint négyen lettünk, csináltuk a pincében a dobos nélküli projektünket – azt hiszem, ekkor kovácsolódott össze a máig is igen erős barátság négyünk között. Aztán emlékeim szerint két hét múlva megjelent Tibi,¹⁶ hogy szerzett nekünk egy dobost, Kölös Marcit (Csülök) a Pop együttes dobosát – a feltétel, hogy a név maradjon Pop, tehát Tűzpatak legyen a Pop együttes! Ez ellen igencsak tiltakoztunk! Végül kompromisszumot kötöttünk egy „fából-vaskarika” megoldással – ugyanis az ekkor megtalált új nevünk: a PoP Consort nem jelent mást, mint „populáris házi zenét”. Bakfark Bálintnak¹⁷ volt egy *Consort* című lemeze, amit akkoriban adtak ki. Így lettünk tehát végül is PoP Consort.

Milyen arányban épültek be a Pop együttes feldolgozásai a repertoárba? Vagy maradtatok a saját számoknál?

Ez nem volt kérdés! Csak a Tűzpatak repertoárja maradhatott. A saját számaink mellett néhány Jethro Tull-nótát próbáltunk lemásolni, átvenni. Az egyik a Bourée¹⁸ – azt nagyon kitalálta Anderson!¹⁹ Nyolc-kilencféle variációban is játsszák. Mi a klasszikus verziót

¹⁶ Ti. Borhy Tibor.

¹⁷ Bakfark Bálint (1506-1576), jelentős reneszánsz lantművész.

¹⁸ A Bourée valójában Johann Sebastian Bach *e-moll lantszvitjének* negyedik tétéle.

¹⁹ Anderson valójában csak feldolgozta Bach szerzeményét.

játszottuk (és mai is bent van a repertoárunkban), ami a felvételeinken is hallható.²⁰ Amit csináltunk innentől, az – és erre mostanság jöttünk rá – nem jazz-rock, hanem jazz-pop volt.

Mi a különbség a kettő között?

Az utóbbi kicsit lágyabb és széleskörű problémákat feszegető improvizatív jazz-zene. Egy kicsit több benne a népi, sőt a klasszikus hatás. A '72-es *Ki mit tud?* döntőjében játszott számunkban (József Attila: *Kertész leszek*) például Weiner Leó *Rókatáncából* játszottunk egy betétet, amely meglepően ütősen szólt ebben a szöveggörnyezetben. Nem beszélve az első, bemutatkozó koncertünkről, amelynek az volt a címe, hogy *Zöld nap*. Sehol nem volt még akkor olyan, hogy környezetszennyezés, de mi már akkor leírtuk, hogy „Kisvirág az ablakomban, karesú teste port okád. Fonnyad-fonnyad szomorúan, majd elveszti az illatát. Jöjjön már egy viharfelhő, mossa le a hályogot, az sem baj, ha egy darabig eltakarja a Napot.” 1971-72 körül már ilyen témákkal is foglalkoztunk.

Volt egy olyan pillanat, ahonnan kezdve intenzívebben kezdtétek figyelemmel kísérni a nemzetközi, illetve a magyar progresszív zenei életet, és felfedeztétek a párhuzamokat a saját zenétekkel?

Talán a korábban emlegetett Syrius-élménytől kezdve. Ennek a rádió-koncertnek *Széttört álmok* volt a címe. Végül azt az anyagot, azt a lemezt akkor nem vették fel velük, ezért a magyar kulturális vezetés okolható csak. A világ jazz-rock élvonalába tartozó Syrius együttes, de mellette a hasonlóan kitűnő zenét játszó Rákfogó zenekarokban rejlő lehetőségeket nem aknázták ki. Ahelyett, hogy nagy nemzetközi hírverést és európai, netán tengeren túli koncerteket szervezett volna az Országos Rendező Iroda (ORI), mindent megtett, hogy ellehetetlenítse a fellépéseiket, a bel- és külföldi turnék létrehozását. Lemezfelvételről szó sem lehetett. Pedig egy ilyen kis ország, mint mi, Bartók után ismét „megfricskázhatta” volna a zenei világot! Nem mondhatjuk, hogy a szocialista kultúra csak kicsit is nyitott lett volna az új irányzatok elismerésére. De a külföldi zenéket is csak nehezen ismerhettük meg. Például a Flock nevű amerikai zenekart, amely countrys dolgokat csinált. A Seatrain²¹ zenekartól is,

²⁰ A darab az együttes 1969-ben megjelent *Stand Up* című lemezén található.

²¹ 1968-ban alapított amerikai együttes.

tanulhattunk volna – jó néhány pompás nótájuk jelent meg. Tőlük a *13 kérdést*²² játszottuk, ami egy sikerszám lett a repertoárunkban. A zenei világunkra külföldről leginkább hatással bíró Jethro Tull együttes lemezei akkoriban szinte kizárólag egyéni külföldi utak során kerültek be. Így igen limitált volt, amit átvehettünk.

Mennyire ismertétek a magyar progresszív rock színteret?

Amikor leérettségizetem, és majdnem megnyertük a Ki mit tud?-ot, az egy nagyon mozgalmas időszak volt. Igazából minket ismert meg az ország, mint vidéki zenekart a Ki Mit Tud?-on, és végső soron Borhy Tibor nagy felismerése volt az, hogy vidéki zenekar nem él meg Magyarországon. Fővárosi zenekarnak kellett lennünk. Emiatt felköltöztünk Budapestre. Már a döntőn úgy mutattak be, hogy fővárosi zenekar vagyunk. Lett is ebből egy kis kalamajka.

Igaza volt Borhynak?

Igen. Elment turnét szervezi az ország különböző művelődési házaiba, s tudta, ha azt mondja, hogy „a szolnoki Ságvári Művelődési Ház zenekarát szeretném nektek ajánlani”, az nem működött volna. De amikor azt mondhatja, hogy a KISZ Központi Művészegyüttes Fővárosi Székházában lévő klubból érkező Pop Consort koncertjét ajánlja, amely együttes a Ki mit tud?-on második lett, akkor sikerrel ajánlhatja a zenekarunkat. De nem csupán kifelé volt jó a Művészegyüttes. Óriási lehetőség volt számunkra a Rottenbiller utcai székházban játszani! Ne felejtjük el, hogy ott nap mint nap jelen volt vagy ötven-hatvan énekes, közel száz néptáncos és a Rajkó zenekar zenészei. Ebben a társaságban jelen lenni óriási élmény és kihívás is volt. Olyan közönségnek játszani, aki értő volt, vagy azért mert táncolt, vagy azért, mert zenélt, vagy azért mert énekelt. Ott mindig volt a klubnapjainkon ötven-száz ember.

Saját számokból persze nem tudtunk felépíteni egy két órás koncertet. Ekkor kezdtünk el olyan külföldi számokat feldolgozni, amelyek a zenei világunkhoz közel álltak. Az így kibővült műsorunkkal, az Országos Rendező Iroda szervezésében közös koncerteken vettünk

²² *13 Questions*, a dal az együttes 1970-ben kiadott második, *Seatrains* című lemezén található.

részt például a Taurusszal.²³ Óriási belegondolni, hogy egy színpadon lehettem Radics Bélával!²⁴

Az hozzá tartozik az igazsághoz, hogy akkor igen fiatalok, szinte gyerekek voltunk. A Syrius egy fél generációval idősebb volt, tíz év különbség van nagyjából közöttünk. Misi²⁵ és Szakcsi²⁶ felnőtt volt hozzánk képest. Már említettem, a legjobb példák a Derkovitsban, körülöttünk, mellettünk voltak, egy levegőt szívtunk velünk! Rengeteget tanultunk tőlük – leginkább alázatot. Alázat a zene érdekében: soha nem a zenész a fontos, hanem a zene. Ha valami nehéz, nem sikerül, akkor újra és újra kell ismétlni, addig, amíg tökéletes nem lesz; nem fontos, hogy már órák óta csak egy részt ismétlünk. Volt olyan, hogy egy-egy részt több mint százszor játszottak el, addig, amíg kristálytisza és pontos, vagyis Syriusos nem lett. Ez a műhelymunka beépült a mi felkészülési rendünkbe is.

De nem csupán a próbahelyen voltunk együtt Rádulyval, Patakival és Jackie-vel. Voltak közös fellépéseink országszerte – természetesen igen megtisztelő volt a Syrius koncertek elő-zenekaraként fellépni. Persze amikor tehetjük, elmentünk a klubokba, ahol fellépett például a Rákfogó, vagy Szabados Gyuri, Jávor Vili, Babos Gyuszi, Kőszegi Imre és a kedves barát Szakcsi Lakatos Béla. Helyi adottságainkat is kihasználva megismerhettük a már említett Jam és Theatrum együttesek műsorait a Derkovitsban tartott próbák alkalmával.

De játszottatok például az Apostollal is. Az ilyen közös koncertek mennyiben jelentettek inspirációs forrást a további haladási irányt illetően?

Nem nagyon. Az Apostol együttesel az Ifjúsági parkban voltunk párban egy nyárvégi-őszi periódusra. Egyik hétvégén mi voltunk először, a másikon ők. A két műsor között intenzív pakolások, beszerelések voltak. Ne feledjük, hogy akkor még nem voltak stabil helyi hangosítások. Mindent nekünk kellett hozni-vinni, beszerelni, leszerelni. Nem volt idő a közös beszélgetésekre. Nem voltak divatosak a jamelések sem akkoriban. Megvoltak a szilárd formációk, nem is tudta volna senki elképzelni, hogy mi keresnivalója van ott egy új embernek. Hallgattuk, tetszett, irigykedtünk is sok esetben, hogy „hű de jó ez az énekes, de jó ez a gitáros, jó lenne, ha velünk lenne”, de igazán nem gyakoroltunk komolyabb zenei hatást

²³ Teljes nevén Taurus EX-T 25 75 82, a hetvenes években rövid ideig működő progresszív rock együttes.

²⁴ Radics Béla (1946-1982), a legjelentősebb magyar rock gitárosok egyike, rövid ideig a Taurus együttes tagja.

²⁵ Ráduly Mihály (1944), a Syrius együttes szaxofonosa.

²⁶ Szakcsi Lakatos Béla (1943), Kossuth-díjas zeneszerző, jazz-zongorista.

egymásra. A '72-es évben sok, a hazai zenei életben jelentős publikum előtt felléptünk, és annak ellenére, hogy a mi zenénk nem simult be a kor közönség-igényébe, számunkra is meglepően jó volt a fogadtatás, szép sikereink voltak. Voltunk a főváros leglátogatottabb klubjaiban. Az Illés-klubban – ahol ugye abszolút más zenéhez szokott törzsközönség volt – nem akartak leengedni a színpadról, akkora volt a siker. A Tolcsvay-klubban, ahol egy blokkot játszottunk, egy gyufaszálat sem lehetett leejteni, olyan sok ember volt ránk kíváncsi. A legfelkapottabb helyen, az Egyetemi Színpadon adott önálló estünk teltházás, óriási siker volt. Ezek a visszajelzések tartották bennünk az erőt, hogy jó irányt jelöltünk ki magunknak, és nincs igaza azoknak a hangoknak, akik „önkielégítő zagyvaságnak” titulálták a progresszív zenét művelők produkcióit. Talán valahogy a mondanivalónk megtalálta az akkori fiatalok lelkét, gondolatait. Az biztos, hogy amit csináltunk, és szövegeinkben közvetítettünk, az nem csupán háborgás volt. Így, idősödő fejjel úgy gondoljuk, hogy igen fontos volt az együttes tagjainak családi háttere is. Nem az agressziót, hanem a szeretettel vezérelt megoldások tiszta útjait kaptuk otthonról – és ezek máig benne vannak sejtjeinkben.

Sajnos a Syrius kapcsán már szóba jött: a progresszív zenekaroknak, bár közösségi igény mutatkozott rájuk, soha nem sikerült a kulturális politika, illetve a Lemezgyár és a magyar popélet vezetőit meggyőzni arról, hogy ennek az irányzatnak is van létjogosultsága. Mit gondolsz, mi ennek az oka, hogy végső soron még a legnagyobb zenekarok sem jutottak például lemezszerződéshez? Emiatt a progresszív rock egyébként nagyon rosszul dokumentált műfaja a magyar rock-történetnek, mindössze egy-két dokumentumra és felvételre hagyatkozhatunk, miközben a zenekarok és a rajongók is úgy emlékeznek vissza, hogy számos profi és nemzetközi összehasonlításban is minőségi zenekar működött itthon.

Hogy miért volt ez így? Ennek egyetlen magyarázata lehet: a politika. Akik a kultúrát irányították, nem huszonöt-harminc éves emberek voltak, hanem ők még olyan korban nőttek fel, amikor a jazzt még tiltották. És ők nem változtak meg attól, csak mert mi mások lettünk körülöttük. Az volt a gyakorlat, hogy „picit engedjük ki a gázt, egy picit adjunk egy kis lehetőséget, mert kell a magyar fiataloknak, mert fellázadnak, ha nem engedjük Koncz Zsuzsát, az Illést, az Omegát, Zoránékat, stb.” Tehát engedjünk is, de azért húzzunk egy határt is. Hiába tetszett egy zenei rendezőnek mondjuk a Syrius, nem ő döntött, hogy most kivel lesz lemezfelvétel vagy rádiófelvétel. Komjáthy György szájából elhangzott a Ki mit tud?

döntőjén, hogy ”*nagyon jó, nagyon színvonalas a PoP Consort, de ez a zene nem a szívükből jön. Csak azért játszanak ilyen zenét, hogy a Syriusnak tetszen!*” Örület nem? A zenéhez értők közül ő nem pontozott ránk, az ő két pontjával lettünk másodikkak a Generál²⁷ után. Mi azon a döntőn – mint már említettem – a *Kertész leszek* című számunkkal szerintem tényleg megelőztük a korunkat. Persze akkor ott jogosan döntöttek el, hogy a Generál legyen az első, mert mi akkorra már továbbléptünk. Popularitásban, népszerűségben, elfogadottságban a Generál professzionális dolgot csinált. Bár igaz, hogy ők a döntőben a *Kövér a nap* című számban borozásra ösztönzik a fiatalokat... No comment! Nyilván szerettük volna megnyerni a versenyt, de már az is kielégített bennünket, hogy láttuk: idegesek az ellenfeleink.

A kérdés érdemi részéről már korábban említést tettem. Politikai vakság és közöny, illetve időnként konkrét rosszindulat, ami miatt a legjobbak sem kapták meg az őket megillető odafigyelést, illetve támogatást! Ezen túl pedig az a szomorú helyzet, hogy itt a Kárpát-medencében igen kevesen vagyunk. A 8-10 millió ember nem tudja eltartani az arányaiban jóval több tehetséges művészt, mint a 300-400 milliós országok.

Mindaz hozzájárult ahhoz, hogy végül a Pop zenekar nem tudta egy idő után folytatni? A közeg megfojtotta volna a progresszív rockot?

Szerintem itt nem csak a progresszív zene volt kalodában. Néhány zenekart engedtek. Hogy miért őket, s miért nem másokat, azt én nem tudom, és nem is akarok belemenni, mert minek. Nagyon jó volt az Illés, az Omega és a Metró. De csak őket támogatták.

A PoP Consort gazdaságilag bukott meg, nem tudtuk magunkat fenntartani. Annak ellenére, hogy rengeteg fellépésünk volt, csak filléreket kerestünk. Mi pedig tele voltunk a felszerelésünkre felvett adóssággal.

Az óriási hibát ott követtünk el szerintem (innen visszatekintve), hogy aprópénzre váltottuk az akkor elég jelentős ismertségünket. Fellépés-fellépés hátán közel egy évig, szinte semmi fizetségért. Akkor mást kellett volna csinálnunk! Be kellett volna zárkóznunk egy terembe, csinálnunk vagy harminc-negyven saját számot, és ebből 1-2 nagylemezt kiadatni. A magyar verzió mellett angolul is.

De nem ez történt.

²⁷ 1971-ben alakult magyar együttes, amelynek többek között Karácsony János, Várkonyi Mátyás és Révész Sándor is tagja volt.

Ha megtörténik, másképp lett volna „a gyerek fekvése”. De mivel be kellett fizetni az OTP-s csekkeket, volt olyan hétvégi nap, hogy három koncertünk volt délelőtt, délután, meg este. Akármennyire fiatal és nagy teherbírású emberek voltunk akkor, ez azért sok volt. Volt, hogy Békéscsaba és Orosháza szombaton, majd vasárnap Mosonmagyaróvár. Több száz kilométert utaztunk, hogy odaérjünk. Kivett belőlünk mindent. Utazás, pakolás, zenélés, pakolás, utazás, zenélés, pakolás. Nem tudtunk azzal törődni, amivel kellett volna, tehát azzal, hogy a saját zenénket fejlesszük. Hat-hét számot írtunk, ami jó, de nem sok. Még ha ez lett volna a világ legjobb zenéje, akkor sem sok!

Tagjaink zöme még egy-két hazai próbálkozás után külföldön kötött ki. Kölüs Marci dobosunk és Pázsit Zsiga barátom Németországba került, kitűnő show-zenekarokba. Marci jelenleg is Berlinben él. Angyal Jóska (Alkalmas) és Unyatinszki Jancsi a skandináv területeket hódította meg vendéglátós szinten. Alcalmas Norvégiában alapított családot és sikeres karrierjének jelenlegi állomásán a Norvég Állami Gyermekek Opera zenei igazgatója. Emellett néhány zenekari formációban jeleskedik: hegedűn, fuvolán, tenor és szoprán szaxofonon, furulyán, pán-fuvolán. Pázsit Zsiga később hazatelepült, és aktív zenei tényező Szolnok város rockzenei életében. Unyatinszki Jancsi is hazatért, és időnként aktivizálja magát. Én itthon maradtam, és elvégeztem egy egyetemet, ahol jelenleg is, mint kutató-oktató tevékenykedhetek, de a PoP Consort életben tartásáról sem mondtam le.

Az, hogy nem ilyen szomorú a vég, annak köszönhető, hogy még nincs vége! Persze a hetvenes-nyolcvanas éveknek vége van. De 2001-2002 környékén hozott össze a sors Szakcsi Bélával ismét, úgy hogy egy közös programban megkérhettem őt, jöjjön, és játsszon itt az egyetemen²⁸ egy sportrendezvényen, az eredményhirdetés előtt. Pont akkor ősszel halt meg a Weather Report zongoristája,²⁹ aki, mint kiderült, egyik ágon magyar. Borzasztó és nagy zenei veszteség, hogy ő nem folytatja már zenei alkotó tevékenységét. Mi Magyarországon pedig éppen elveszítettük az egyik nagy nemzetközi vezetői sikereket elért atlétát, Gyulai Istvánt.³⁰ Akkorra én az egyetemi sportban is ügyködtem, és úgy hirdettük meg a félmaratoni nemzetközi futóversenyünket, hogy nemzetközi IAA támogatással, Gyulai Pista nevével futunk, az elhunyt atlétáért. Bélának pedig felvettem, hogy az elhunyt zenészekért játsszon – Zawinul halálának emlékére. Akkor született meg a gondolat, hogy minden évben az

²⁸ Blazsek József jelenleg a Semmelweis Orvostudományi Egyetem docense.

²⁹ Joe Zawinul (1932-2007), osztrák jazz-billentyűs.

³⁰ Gyulai István (1943-2006), atléta, sportriporter.

elhunyt zenészekért kellene egy koncertet csinálni. Két-három évig mondogattam ezt itt a pesti zenész barátainak. Aztán hirtelen meghalt egy szolnoki zenészbarátom, az említett Integrál együttes dobosa, Steiner Gábor. A temetésen ott volt vagy 40-50 zenész. Hazafelé bandukolva leálltunk beszélgetni – borzasztó érzés volt, hogy az Integrál együttesnek már négy halottja volt! Ott, akkor újra felvettem: „gyerekek, mi lenne, ha csinálnák egy koncertet az elhunyt zenésztársainkért, hogy emlékezzünk, hogy mi még élők összejöhhessünk?” Idén az ötödik EMKO-n („Akikért a Zene szól”, Emlékkoncert az Elhunyt Zenészekért”) vagyunk túl, ahol harminc-negyven zenekar, több mint száz zenész jött össze a kétnapossá terebélyesedett eseményen.

Úgy tűnik tehát, hogy a szolnoki rock-történész, László Béla évről-évre felvállalt igen nehéz feladatát sikeresen megvalósítja. Bármennyire is kuriózum ez a koncert, Szolnok kulturális eseményei közé szerintem csak most kezd beszivárogni. De ebből lehetne csinálni egy nagyon nagy projektet. Hiszen látom és hallom azt a sok sanyarú sorsú zenész szenvedéseit, akik már nem tudnak zenélni, kiöregedtek. Még nem haltak meg, de már nem tudnak a hangszerükbe fújni, nem tudnak vonót venni a kezükbe, nem tudnak megélni, és soha nem volt TB-támogatott munkahelyük! Mert az étterem zsebbe adta azt a néhány száz vagy ezer forintot hetente. Most meg nincs nyugdíjuk, éheznek, télen fáznak. Nekünk, akik még produkcióképesek vagyunk, támogatnunk kellene őket: egy alapítvánnyal, amely koncertek bevételével segítséget nyújthatna. S nemcsak Magyarországon, hanem nemzetközi szinten is – mint anno a „Life Aid” az afrikai gyerekekért, amit Quincy Jones és barátai hoztak össze.

A világban szétszéledt PoP Consort tagokat is sikerült végre összetrombitálni, a Berlinben élő dobosunk kivételével, aki egészségi okokból nem dobol már. Néhány próbálkozás után aztán három éve megtaláltuk a csapatunkba illő embert, Urbán Gábor dobos személyében. Így mikor évente párszor összejövünk (Angyal Jóska-Alkalmas, Pázsit Zsiga, Unyatinszki Jancsi, Urbán Gabi, Lakai Zoli és én) az EMKO miatt, és próbálunk néhány órát, ismét feltöltődünk. Folytatnunk kell a több mint negyven éve megkezdett utat. Ehhez kapunk megerősítést évente az Emlékkoncert közönségétől is. Terveinkben szerepel régi, illetve új számok összerakása, és időnként koncertezés is. Talán a lemezfelvételt is megéljük még egyszer. Fontos lenne ez, mert a progresszív együttesek közül csak a Frank Zappa és a Syrius Emlékzenekar, a Török Ádám³¹ vezette Mini és a PoP Consort aktív Magyarországon.

³¹ Török Ádám (1948), fuvolaművész.